

УДК 94(4)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2024/1.13>

Петрик Ю.Б.

Університет Яна Длугоша в Ченстохові

Петрик Т.В.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ «УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДСЬКОГО КОМІТЕТУ РЯТУНКУ УКРАЇНИ»

У статті досліджено передумови та причини початку міжнародної діяльності «Українського громадського комітету рятунку України». Прослідковано особливості появи філій-комітетів організації на території поза межами Другої Польської республіки (Речі Посполитої), наведено список тих філій, про які відомо (жєневська, берлінська, празька тощо). Проаналізовано особливості їхньої діяльності.

Описано ініціативу віденських діячів щодо створення «Міжнародного координаційного комітету допомоги голодуючим», який очолили делегат Австрійського Червоного Хреста Рудольф Мітленер і генеральний секретар Європейського конгресу національностей Евальд Амменде.

Розглянуто способи наведення контакту представниками «Українського громадського комітету рятунку України», зокрема, Мілени Рудницької із різноманітними світовими організаціями, виокремлено ряд труднощів, які стояли на перешкоді активній роботі Комітету у цьому напрямку.

Розглянуто інформацію про міжнародні виступи українських діячів-членів «Українського громадського комітету рятунку України», які зверталися до Ліги Націй та її Глави і міністра закордонних справ Норвегії Йогана (Юхана) Людвіга Мовінкеля. Описано співпрацю Комітету з представником уряду Української Народної Республіки в екзилі Олександром Шульгиним. Прослідковано спробу організації вийти на контакт із Президентом Сполучених Штатів Америки Фракліном Делано Рузвельтом. Прослідковано критику представниками «Українського громадського комітету рятунку України» тих діячів, які не помічали або взагалі заперечували факт Голодомору, зокрема, прем'єр-міністра Французької республіки Едуарда Ерріо.

Виділено закордонні організації, з якими Комітет співпрацював. Наведено часописи, котрі сприяли міжнародній активності «Українського громадського комітету рятунку України». Продемонстровано ставлення польської влади до проявів міжнародної активності Комітету.

Ключові слова: міжвоєнний період, Голодомор, УСРР, СРСР, Друга Польська республіка (Річ Посполита), благодійництво, «Український громадський комітет рятунку України».

Постановка проблеми. Вважаємо за необхідне розпочати з того, що внаслідок національно-визвольних змагань українського народу 1917–1921 рр. українці не змогли зберегти власної державності. Українська народна республіка, Західноукраїнська народна республіка та Українська Держава Павла Скоропадського були ліквідовані, а українські землі опинилися у складі різних держав. Східна Галичина та Західна Волинь опинилися під владою Другої Польської республіки (Речі Посполитої), Північна Буковина, Хотинщина та Південна Бессарабія – Румунії, а Закарпаття увійшло до складу Чехословаччини. Натомість більшість українських територій були окуповані більшовиками та увійшли до складу їхніх держав: УСРР (Української Соціалістичної Радянської

Республіки), якій передали Східну Волинь, Київщину, Чернігово-Сіверщину, Поділля, Центр, Південь і Донбас), і РСФРР (Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки), котра загарбала Крим. Невдовзі, у 1922 р., більшовицькі утворення формально об'єдналися в СРСР (Союз Радянських Соціалістичних Республік).

Попри деякі проблеми, які супроводжували українців, що жили на землях у складі Польщі, Румунії та Чехословаччині, вони були меншими, ніж ті, які припали на долю українців під радянською владою. Особливо це проявилось у 1930-х рр.: репресії, насильницька колективізація, переслідування інакодумців. Однак чи не найбільшим злочином радянської влади був штучний голод 1932–1933 рр., названий також Голодомором

і визнаний рядом держав геноцидом українського народу. Для того, аби хоча б якось допомогти знедоленим українцям Наддніпрянщини, українці, що жили на території міжвоєнної Польщі, утворили «Український громадський комітет рятунку України» (далі – УГКРУ).

Актуальність наукової проблеми визначається необхідністю дослідження досвіду міжнародної діяльності УГКРУ, яка у зазначений період була доволі широкою. Ґрунтовне дослідження даної проблематики дасть змогу розширити знання про роль і значення УГКРУ як вагової організації.

Наукова новизна статті полягає у тому, що в ній уперше здійснено спробу цілісно проаналізувати особливості міжнародної співпраці УГКРУ з метою допомоги голодуючим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ця проблема лише частково знайшла своє відображення в історіографії. Однак варто відзначити науковий доробок М. Гетьманчука [2], Я. Папуги [57], Г. Лялюк [58], Л. Барбари [1], Н. Панченко [59], Л. Цубова та Н. Божко [61], де розглядаються окремі аспекти, пов'язані з діяльністю УГКРУ.

Джерельну базу дослідження становлять окремі матеріали архіву визвольного руху. Важливими є також матеріали особового походження Мілени Рудницької та статті у пресі досліджуваного періоду.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в аналізі міжнародної діяльності УГКРУ та його філій-комітетів на основі архівних документів та за допомогою наявної історіографічної бази, а також у дослідженні впливу цієї діяльності для поширення інформації про Голодомор 1932–1933 рр. у світі. Для досягнення поставленої мети передбачається вивчення інформації, розміщеної в архівних матеріалах і працях, присвячених УГКРУ.

Виклад основного матеріалу. Інформація про Великий Голод на території Радянської України ширилася територією Східної Галичини ще в 1932 р., однак внаслідок інформаційної блокади та фактичної неможливості потерпілих від Голодомору покинути Радянський Союз не було повного розуміння жахливості цієї ситуації. Певною мірою, як згадувала суспільно-політична діячка Мілена Рудницька, суспільство західноукраїнських земель сколихнуло самогубство в СРСР політичного діяча Миколи Скрипника 7 липня 1933 р., а також закиди на його адресу з боку радянської влади [61, с. 87–88; 2, с. 125]. Подальші акти самогубства людей, наближених до

радянської влади (Миколи Стронського, Миколи Хвильового), лише посилювали розуміння того, що на території за Збручем все явно не в порядку [2, с. 125]. До того ж інформацію про справжній стан справ можна було дізнатися від українських втікачів з-за Збруча [2, с. 124]. Як відомо зі звітів польського Корпусу Охорони Прикордоння (Korpusu Ochrony Pogranicza; KOP), за період з 1 листопада 1931 по 31 жовтня 1932 рр. на польсько-радянському кордоні було затримано 930 осіб за нелегальний перетин [62].

У підсумку, ряд політичних сил та суспільно-політичних діячів різко засудили дії радянської влади, що призвели до Великого Голоду [2, с. 126].

Відзначимо також активну роль західноукраїнської преси, яка висвітлювала відомості про Голодомор на своїх сторінках [3; 4; 5; 6; 7; 9; 10; 11; 12].

Українці, що мешкали на території міжвоєнної Речі Посполитої, мали право на власну пресу, відносну свободу слову, заснування організацій, як благодійних, так і політичних. Звісно, мав місце і певний тиск з боку органів влади у випадку, якщо якась особа чи організація вела антиурядову, на думку влади, діяльність.

З усім тим, українці мали повне право та можливість заснувати організацію, яка би стала координаційним центром для тих жителів Східної Галичини, що хотіли б допомогти постраждалим українцям на території Наддніпрянської (Радянської) України, займалася би інформаційним розголосом трагедії та робила би спроби хоча б якось зарадити голодуючим і втікачам з-за Збруча. Для цього за сприяння та ініціативи Української Парламентської Репрезентації польського парламенту 16 липня 1933 р. відбулися збори представників різноманітних організацій краю [2, с. 127; 57, с. 728]. На цих зборах було обговорено катастрофічне становище села в Радянській Україні та було прийнято рішення про створення спеціальної комісії, котра б дала початок спеціальному комітету для допомоги голодуючим. Уже 25 липня цього року відбулися другі збори, на яких було утворено «Громадський комітет допомоги страждальній Україні», перетворений згодом на «Український Громадський Комітет Рятунку України» (далі – УГКРУ) [57, с. 728]. Головою його став лідер Українського національно-демократичного об'єднання (далі – УНДО) Дмитро Левицький. Відомо, що для управління Комітетом існувала Президія, до якої, окрім Дмитра Левицького, увійшли також др. Антін Горбачевський, о. Леонтій Куницький, Михайло Корчинський, др. Іван

Раковський як заступники Голови всередині Президії, а також Зенон Пеленський і др. Іван Гіжа як секретарі [17].

Для практичної роботи було створено Діловий комітет, який очолили Василь Мудрий (редактор газети «Діло» та активний діяч УНДО) [2, с. 127; 57, с. 728], Мілена Рудницька (співзасновниця УНДО, громадсько-політична діячка; як заступниця Голови Ділового комітету) [2, с. 127; 57, с. 728; 58, с. 352], Володимир Дорошенко та Зенон Пеленський [2, с. 127; 57, с. 728]. Також до нього увійшли Володимир Кузьмович, о. Михайло Блозовський і Володимир Целевич [4]. Відомо, що членами Ділового Комітету стали Андрій Жук, др. Л. Макарушка, Юліан Дзерович, о. Василь Лаба, др. Іван Гіжа, Раковський, А. Добрянський, Дмитро Левицький, Зенон Пеленський [17].

Одним із найважливіших напрямків роботи УГКРУ було проведення міжнародної діяльності, адже це давало змогу повідомляти про проблему Голодомору за кордоном Польщі та вести цю діяльність централізовано. З цією метою було створено ряд філій-комітетів: у Парижі [45; 44], Празі (очолив Ольгерд Бочковський) [47; 22; 44], Берліні (очолила донька гетьмана Павла Скоропадського Єлизавета) [40; 41; 42; 43; 44], Порту Уніон в Бразилії (очолив А. Любий) [51], Люксембурзі [38], Брюсселі [44], Софії, Нью-Йорку [54], Лондоні, Женеві та Бухаресті [22].

Для заснування філії необхідно було знайти контакт із найактивнішими діячами української діаспори у тій чи іншій державі, обговорити з ними особливості майбутньої роботи філії-комітету і, якщо ці діячі погоджувалися, заснувати саму філію.

Закордонні філії-комітети мали популяризувати свою діяльність і всієї організації, налагоджувати контакти із вже наявними філіями, співпрацювати з Конгресом Національностей (неурядова організація, що складалася із представників європейських національних меншин та існувала з 1925 по 1938 рр. – прим. авт.), вести співпрацю із зацікавленими особами за кордоном та співпрацювати з парламентарями тих держав, де вони діяли [52].

Варто зазначити, що ці закордонні філії були доволі автономними, навіть фактично незалежними відносно до централі у Львові, з якою підтримувалося листування [22].

Доволі активну діяльність проводила женеvська філія. Вони напряму співпрацювали з Міжнародним Червоним Хрестом, Лігою Націй та Комітетом Фрїтїофа Нансена [22]. Філія-комітет

у Берліні навіть зверталася до уряду США з приводу голоду [18], а філія-комітет у Празі писала до Президента США Франкліна Делано Рузвельта з проханням підтримати українську діаспору в Америці та допомогти забезпечити приїзд контрольної комісії до УСРР для перевірки реального стану справ, хоча нам і невідомо, чи надходила якась відповідь із Білого Дому [55]. Паризький, берлінський і брїссельський комітети, а також централь у Львові теж зверталися до Рузвельта з подібними проханнями [8].

На жаль, не завжди місцева або центральна влада за кордоном прихильно ставилася до діяльності філій-комітетів. Як свідчать документи Комітету, підписані Василем Мудрим і Зеноном Пеленським, найбільші труднощі з цим виникали, як не дивно, у цілком демократичній Празі, певні проблеми виникали також у Франції та Італії. Представники організації пов'язували це небажанням влади погіршувати свої стосунки з СРСР та активною діяльністю радянської пропаганди [22].

Відразу після свого заснування УГКРУ надіслав З. Пеленського та М. Рудницьку до Женеви, аби ті підіймали розголос проблеми Великого Голоду, налагодили зв'язок із українськими комітетами допомоги голодуючим у європейських містах (Прага, Берлін, Париж, Відень, Брюссель), взяли участь у Конгресі Національностей у Швейцарії та спробували домогтися розгляду питання Голодомору на засіданні Ліги Націй [2, с. 127–128].

М. Рудницька представляла на цих зустрічах як УГКРУ, так і організацію «Союз Українок», а також була депутаткою польського парламенту. У Женеві у 1933 р. вона зустрічалася з іншими українськими представниками: депутатами румунського парламенту з Буковини Володимиром Залозецьким-Сасом і Юрієм Сербинюком, членом Головної Еміграційної Ради й УНР в екзилі Олександром Шульгиним із Парижу, учасником «Європейського Об'єднання Українських організацій на чужині» Дмитром Андрїєвським із Брюсселя.

На Конгресі Національностей у Женеві Рудницька засудила дії радянської влади щодо українців і намагалася привернути увагу громадськості до цього питання [1, с. 162].

Представники УГКРУ склали меморандум, який представили Голові Ліги Націй та міністру закордонних справ Норвегії Йогану (Юхану) Людвігу Мовінкелю. У ньому М. Рудницька, З. Пеленський та інші просили Л. Мовінкеля винести українське питання на обговорення Ліги

Націй. Меморандум отримав схвалення від представника уряду Української Народної Республіки в екзилі Олександра Шульгина, про що той сповіщав Л. Мовінкеля у листі від 25 вересня 1933 р., чим заохочував останнього до більш активної роботи у цьому напрямку [2, с. 127; 61, с. 96]. Комітет просив Лігу Націй посприяти передачі матеріальної допомоги від українців з-поза меж Радянського Союзу українцям, постраждалим від голоду в СРСР. Члени організації пропонували здійснити перевезення допомоги та її розподіл під егідою Ліги Націй [1, с. 162]. Хоч 29 вересня 1933 р. і відбулося неофіційне закрите засідання Ліги Націй, де з-поміж інших обговорювали й проблему голоду в Україні, але, на жаль, одна частина держав поставилася до цієї проблеми досить обережно, а інша частина взагалі відмовилася обговорювати. Таким чином, одностайного рішення прийнято не було, а розгляд цього питання було передано Міжнародній Комісії Червоного Хреста. Остання обіцяла зробити все від неї залежне, але діяла дещо нерішуче: Червоний Хрест попросив СРСР дозволити надати допомогу голодуючим в СРСР, однак отримав відмову та заяву про те, що «голоду немає» [61, с. 96].

Як стверджувала М. Рудницька, така позиція Ліги Націй була спричинена тим, що жодна держава не хотіла «задиратися з Советським Союзом», а самі українці не мали змоги самостійно ініціювати розгляд цього питання на сесії організації [2, с. 127–128].

Крім того, М. Рудницька активно критикувала деяких західних політиків, зокрема, прем'єр-міністра Франції Едуарда Еррію, який після відвідин СРСР у 1933 р. заявив, що «Радянський Союз квітне, а голоду в Україні немає». Діячка заявила, що представник держави «свободи, рівності і братерства» зустрічається із комуністичним діячем Климентом Ворошиловим, котрий показував Е. Еррію «потьомкінські села», які мали демонструвати, що в Україні все в порядку [1, с. 163]. З протестом проти дій Е. Еррію виступав також «Союз українських адвокатів» у Львові [23].

Відомо, що на початку 1934 р. з метою порушення питання про Голодомор за кордоном поїздки по країнах Західної Європи здійснив В. Мудрий [57, с. 728]. Продовжувалася водночас комунікація із Л. Мовінкелем [37; 21]. Відомо також про листи Є. Скоропадської з Берлінської філії до Л. Мовінкеля [49].

Комітет і організації-засновники намагалися вести доволі активну роботу щодо встановлення контактів з іншими організаціями. Однією з таких

закордонних організацій, що підтримувала контакт із Комітетом, був «Український жіночий союз» у Чехословаччині, під егідою якого було створено «Тимчасовий комітет допомоги голодуючим в Україні». Ця ініціатива була підтримана 32-ма громадськими організаціями, що звернулися до українців поза межами СРСР з проханням активізувати створення комітетів серед українців усього світу.

У Відні небайдужі діячі утворили «Міжнародний координаційний комітет допомоги голодуючим», який очолили делегат Австрійського Червоного Хреста Рудольф Мітленер і генеральний секретар Європейського конгресу національностей Евальд Амменде. Хоча австрійська влада не бажала вступати в суперечки з радянською, проте Комітет зумів зібрати певну матеріальну допомогу та спробував надіслати її до СРСР. Однак радянські дипломатичні установи не дали змогу здійснювати перекази, заявляючи, що голоду в УСРР наче немає і потреби в допомозі немає теж. Такі обставини змусили цю організацію та подібні зосередитись лише на проведенні акцій протестів проти дій радянського уряду, аби привернути увагу до Голодомору серед держав і суспільств Заходу [62, с. 96].

Зусиллями організації «Європейське Об'єднання українців на чужині» у Бельгії з'явилася франкомовна брошура «Голод на Україні, його страхіття, причини й наслідки». Паризька «Еміграційна Рада» організувала концерт-виставку, на яку Комітет разом із Товариством «Народне Мистецтво» надіслали велику кількість гучульських експонатів. Це теж мало привертати увагу до українського питання [22; 53].

Комітет проводив листування з такими організаціями, як Головна Еміграційна Рада в Парижі [27], Товариством «Молода Громада» [28], Товариством «Взаїмна Поміч» [29], Товариством письменників і журналістів у Львові [30], Товариством «Просвіта» у Загребі [31], Товариством «Просвіта» в Буенос-Айресі [46], Українським Бюро у Лондоні [32; 33], УНДО [35; 20], Товариством «Українське Народне Мистецтво» [36], Українським і Російським фондами допомоги у Лондоні [39].

Якщо йде мова про ставлення польської влади до Комітету, то варто зазначити, що влада Речі Посполитої хоч і не хотіла погіршення стосунків із Радянським Союзом, однак не створювала перешкод у діяльності Комітету та давала йому можливість утворювати філії. Організація могла безперешкодно здійснювати збори допомоги та

проводити акції протесту. Напруга у польсько-радянських відносинах підвищилася внаслідок вбивства членом ОУН Миколою Лемиком представника радянського консульства Олексія Майлова у жовтні 1933 р. для привернення уваги до теми Голодомору. Можливо, саме це призвело до призупинення польською владою антирадянських виступів на території західноукраїнських земель. Однак на практиці це не завадило 29 жовтня 1933 р. провести у цілому ряді населених пунктів Західної України акції під назвою «День жалоби і протесту» [62, с. 96; 59, с. 26–27; 15; 16; 19; 24; 25; 26; 50; 34].

Подібні акції вдалося провести й за кордоном, зокрема, у Бельгії, Люксембурзі, Чехословаччині, Болгарії, Німеччині, Австрії, Італії та Вільному місті Данцигу (Гданську) [48].

Через польські воєводські органи влади УГКРУ діставав продовження дії закордонних паспортів для тих членів-громадян Речі Посполитої, які виїздили за кордон на конференції, присвячені темі Голодомору [56].

Відомо, що М. Рудницька намагалася поширити інформацію про Голодомор у швейцарській пресі, хоч нам і невідомо, чи ці звернення завершилися успіхом [1, с. 162].

Комітет також збирав вирізки з англійської та франкомовної преси про голод в СРСР («Glasgow Evening Times», «Tablet», «Western Mail & South Wales News», «The Catholic Herald», «The Manchester Guardian», «Tribune Libre») [13; 14].

Зважаючи на таку активну діяльність, до Комітету та його філій від небайдужих осіб надхо-

дили кошти та збіжжя для допомоги голодуючим. Однак радянська влада, яка заперечувала факт Голодомору, не давала змоги надіслати потерпілим зібрану допомогу та не приймала її.

Висновки. Отже, нами було проведено аналіз міжнародної діяльності УГКРУ та його філій-комітетів на основі архівних документів та за допомогою наявної історіографічної бази та досліджено вплив цієї діяльності для поширення інформації про Голодомор 1932–1933 рр. у світі.

Таким чином, УГКРУ у період початку 1930-х рр. завдяки своїй активній міжнародній діяльності став однією з організацій, що активно заявляли про Великий Голод в Радянській Україні. Її філії-комітети намагалися робити все необхідне, аби хоча якось зарадити горю українців, що вмирили від голоду. Це відбувалося попри деякий спротив з боку окремих органів влади, які в тому числі прагнули не псувати стосунків з радянською владою. Завдяки такій наполегливій роботі як українська діаспора, так і загалом світ дізнавалися про Голодомор 1932–1933 рр., що давало хоча б якісь шанси на те, аби світ втрутився у цю проблему. На превеликий жаль, це часто не давало бажаного результату, проте сам факт міжнародного розголосу вже був певним позитивним результатом. Разом із тим, наявність УГКРУ та його філій на території різних держав демонстрував єдність українців не дивлячись на кордони, політичні чи інші вподобання, а також показував, що межа, встановлена по р. Збруч чи ще десь не дасть українцям забути одне про одного, особливо, перед лицем великого лиха.

Список літератури:

1. Барбара Л. Внесок Мілени Рудницької у боротьбу проти голодомору українського народу. Гілея, 2013. Вип. 68. С. 160–164.
2. Гетьманчук М. Голодомор в Українській СРР 1932–1933 рр. та реакція на нього українського населення міжвоєнної Польщі. *Військово-науковий вісник*, 2010. Вип. 13. С. 123–131.
3. Діло. 28.6.1932. №140.
4. Діло. 28.7.1933. №195.
5. Діло. 3.9.1933. №230.
6. Діло. 16.9.1933. №243.
7. Діло. 8.11.1933. №295.
8. Діло. 24.11.1933. №311.
9. Діло. 14.2.1934. №39.
10. Діло. 18.6.1934. №158.
11. Діло. 15.8.1934. №215.
12. Діло. 5.5.1935. №115.
13. Електронний архів українського визвольного руху. Вирізки із Британської преси про голод в Україні за вересень 1933 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12886/>.
14. Електронний архів українського визвольного руху. Вирізки із французької преси про голодомор в Україні. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12908/>.
15. Електронний архів українського визвольного руху. Відозва Збаражського повітового комітету рятунку із програмою проведення дня жалоби 29.10.1933 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12540/>.

16. Електронний архів українського визвольного руху. Документ Громадянського комітету рятунку – День жалоби та протесту в Коломиї. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12327/>.
17. Електронний архів українського визвольного руху. Документ Загального комітету рятунку із протоколом засідання. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12423/>.
18. Електронний архів українського визвольного руху. Документ про висилку Берлінського громадського комітету рятунку телеграми до уряду США. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12849/>.
19. Електронний архів українського визвольного руху. Запрошення Теребовлянського повітового комітету рятунку до Громадського комітету рятунку у Львові за 15.11.1933 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12713/>.
20. Електронний архів українського визвольного руху. Звернення Громадянського комітету рятунку до повітових комітетів та УНДО. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12312/>.
21. Електронний архів українського визвольного руху. Звернення Громадянського комітету рятунку у Львові до прем'єр-міністра Норвегії Людвіга Мовінкеля від 16.01.1934 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12771/>.
22. Електронний архів українського визвольного руху. Звернення до крайових та закордонних комітетів рятунку України. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12378/>.
23. Електронний архів українського визвольного руху. Звернення Союзу українських адвокатів до Ділового комітету рятунку України до Мудрого Василя від 16.12.1933 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12374/>.
24. Електронний архів українського визвольного руху. Звіт із діяльності Перемишлянського повітового комітету рятунку від 29.09–04.12.1933 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12643/>.
25. Електронний архів українського визвольного руху. Звіт із парафії УГКЦ села Рохоболти про проведення дня жалоби 29.10.1933 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12557/>.
26. Електронний архів українського визвольного руху. Звіт Рівненського повітового комітету рятунку про проведення дня жалоби 29.10.1933 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12676/>.
27. Електронний архів українського визвольного руху. Лист голови Головної Еміграційної Ради у Парижі до Громадянського комітету рятунку у Львові від 07.05.1934 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12935/>.
28. Електронний архів українського визвольного руху. Лист Громадського комітету рятунку у Львові до відділу товариства Молода громада від 05.09.1933 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12590/>.
29. Електронний архів українського визвольного руху. Лист Громадянського комітету рятунку до організації Взаємна поміч від 02.12.1933 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12362/>.
30. Електронний архів українського визвольного руху. Лист Громадянського комітету рятунку до Товариства письменників та журналістів від 02.12.1933 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12363/>.
31. Електронний архів українського визвольного руху. Лист Громадянського комітету рятунку у Львові до товариства Просвіта у Загребі від 12.12.1933 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12777/>.
32. Електронний архів українського визвольного руху. Лист Громадянського комітету рятунку у Львові до Українського Бюро у Лондоні від 04.05.1934 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12898/>.
33. Електронний архів українського визвольного руху. Лист Громадянського комітету рятунку у Львові до Українського Бюро у Лондоні від 13.06.1934 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12902/>.
34. Електронний архів українського визвольного руху. Лист до повітового УНДО у Борщеві із звітом про відзначення жалоби 29.10.1933 в Козачівці. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12485/>.
35. Електронний архів українського визвольного руху. Лист комітету УНДО до Громадського комітету рятунку у Львові від 04.04.1934 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12678/>.
36. Електронний архів українського визвольного руху. Лист кооперативу Українське народне мистецтво до Громадянського комітету рятунку від 16.04.1934 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12395/>.
37. Електронний архів українського визвольного руху. Лист Людвіга Мовінкеля до Громадянського комітету рятунку у Львові від 04.01.1934 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12770/>.
38. Електронний архів українського визвольного руху. Лист Люксембурзького комітету рятунку до Громадянського комітету рятунку у Львові від 03.09.1934 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12778/>.
39. Електронний архів українського визвольного руху. Лист Українського фонду допомоги спільно із Російським фондом допомоги у Лондоні до Громадянського комітету рятунку у Львові від 10.03.1934 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12896/>.
40. Електронний архів українського визвольного руху. Повідомлення Берлінського громадського комітету рятунку до Громадянського комітету рятунку у Львові від 30.10.1934 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12857/>.

41. Електронний архів українського визвольного руху. Повідомлення Берлінського комітету допомоги голодуючим на Україні до Громадянського комітету рятунку у Львові від 03.05.1934 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12846/>.
42. Електронний архів українського визвольного руху. Повідомлення Берлінського комітету допомоги голодуючим на Україні до Громадянського комітету рятунку у Львові від 11.12.1933 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12851/>.
43. Електронний архів українського визвольного руху. Повідомлення Берлінського комітету допомоги голодуючим на Україні до Громадянського комітету рятунку у Львові від 12.01.1934 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12845/>.
44. Електронний архів українського визвольного руху. Повідомлення Громадянського комітету рятунку у Львові до комітетів рятунку у Берліні, Варшаві, Брюсселі, Парижі, Празі від 22.01.1934 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12756/>.
45. Електронний архів українського визвольного руху. Повідомлення Громадянського комітету рятунку у Львові до Парижського комітету рятунку від 30.12.1933 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12919/>.
46. Електронний архів українського визвольного руху. Повідомлення Громадянського комітету рятунку у Львові до товариства Просвіта у Аргентині від 02.04.1934 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12767/>.
47. Електронний архів українського визвольного руху. Повідомлення Громадянського комітету рятунку у Празі до Громадянського комітету рятунку у Львові від 24.05.1934 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12981/>.
48. Електронний архів українського визвольного руху. Повідомлення про проведення дня жалоби 29.10.1933 року у Європі. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12812/>.
49. Електронний архів українського визвольного руху. Повідомлення Скоропадської Єлизавети до прем'єр міністра Норвегії – Мовінкеля Людвіга від 04.10.1933 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12831/>.
50. Електронний архів українського визвольного руху. Повідомлення товариства Просвіта про проведення дня жалоби 29.10.1933 року в Яснищах. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12490/>.
51. Електронний архів українського визвольного руху. Повідомлення Українського союзу в Бразилії до Громадянського комітету рятунку у Львові від 06.02.1934 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12768/>.
52. Електронний архів українського визвольного руху. Проект плану праці УГКРУ за кордоном. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12298/>.
53. Електронний архів українського визвольного руху. Протокол засідання Громадського комітету рятунку за 27.12.1933 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12458/>.
54. Електронний архів українського визвольного руху. Протокол чинностей із списком відправленої пошти Громадським комітетом рятунку за 1933–1934 роки. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/13006/>.
55. Електронний архів українського визвольного руху. Резолюція Громадянського комітету рятунку у Празі за 29.10.1933 року та лист президенту США Рузвельту Франкліну. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12948/>.
56. Електронний архів українського визвольного руху. Чорновий варіант звернення громадянського комітету рятунку до Високого воєводства у Львові від 11.12.1933 року. URL: <http://old.avr.org.ua/index.php/viewDoc/12369/>.
57. Енциклопедія історії України: Україна–Українці / редкол. : В.А. Смолій (гол.) та ін.; Ін-т історії України НАН України. Київ: Наук. думка, 2019. Кн. 2. С. 728.
58. Лялюк Г. Опіка та виховання дітей-сиріт на Правобережній Україні 1918–1939 рр. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2020. Вип. 30 (4). С. 135–141.
59. Панченко Н. Участь Українського громадського комітету рятунку України в проявах національної солідарності населення Західної України з голодуючими в УСРР в 1932–1933 рр. *Збірник тез наукових доповідей студентів. Том 2. Філологічні науки. Бердянський державний педагогічний університет*. 2020. С. 25–27.
60. Рудницька М. Статті. Листи. Документи. Львів: Місіонер, 1998. 844 с.
61. Цубов Л., Божко Н. Діяльність українських громадських організацій по наданню допомоги голодуючому населенню УСРР 1932–1933 рр. *Historical and Cultural Studies*. 2017. Vol. 4. No. 1. С. 94–98.
62. Korpus Ochrony Pogranicza. W ósmą rocznicę objęcia służby na granicach Rzeczypospolitej 1931–1932. Warszawa, 1932.

Petryk Yu.B., Petryk T.V. INTERNATIONAL ACTIVITIES OF THE “UKRAINIAN PUBLIC COMMITTEE FOR THE RESCUE OF UKRAINE”

The article examines the prerequisites and reasons for the start of international activities of the “Ukrainian Public Committee for the Rescue of Ukraine”. The specifics of the appearance of branch committees of the organization outside the borders of the Second Polish Republic (the Polish-Lithuanian Commonwealth) have been traced, and a list of known branches (Geneva, Berlin, Prague, etc.) is given. The peculiarities of their activity are analyzed.

The initiative of Viennese officials to create the “International Coordinating Committee for Aid to the Starving”, which was headed by the delegate of the Austrian Red Cross Rudolf Mitlener and the general secretary of the European Congress of Nationalities, Ewald Ammende, is described.

The methods of establishing contact between the representatives of the “Ukrainian Public Committee for the Rescue of Ukraine”, in particular, Milena Rudnytska, with various world organizations were considered, and a number of difficulties that stood in the way of the Committee’s active work in this direction were highlighted.

Information about the international speeches of Ukrainian figures and members of the “Ukrainian Public Committee for the Rescue of Ukraine” who appealed to the League of Nations and its Head and Minister of Foreign Affairs of Norway Johan Ludwig Mowinckel was considered. The Committee’s cooperation with the representative of the government of the Ukrainian People’s Republic in exile Oleksandr Shulgin is described. The organization’s attempt to contact the President of the United States of America, Franklin Delano Roosevelt, was tracked. Criticism by representatives of the “Ukrainian Public Committee for the Rescue of Ukraine” of those figures who ignored or denied the fact of the Holodomor, in particular, the Prime Minister of the French Republic, Edouard Herriot, was followed.

Foreign organizations with which the Committee cooperated are highlighted. Journals that contributed to the international activity of the “Ukrainian Public Committee for the Rescue of Ukraine” are given. The attitude of the Polish authorities to manifestations of the international activity of the Committee is demonstrated.

Key words: *interwar period, Holodomor, USSR, Ukrainian SSR, Second Polish Republic (Polish Commonwealth), charity, “Ukrainian Public Committee for the Rescue of Ukraine”.*